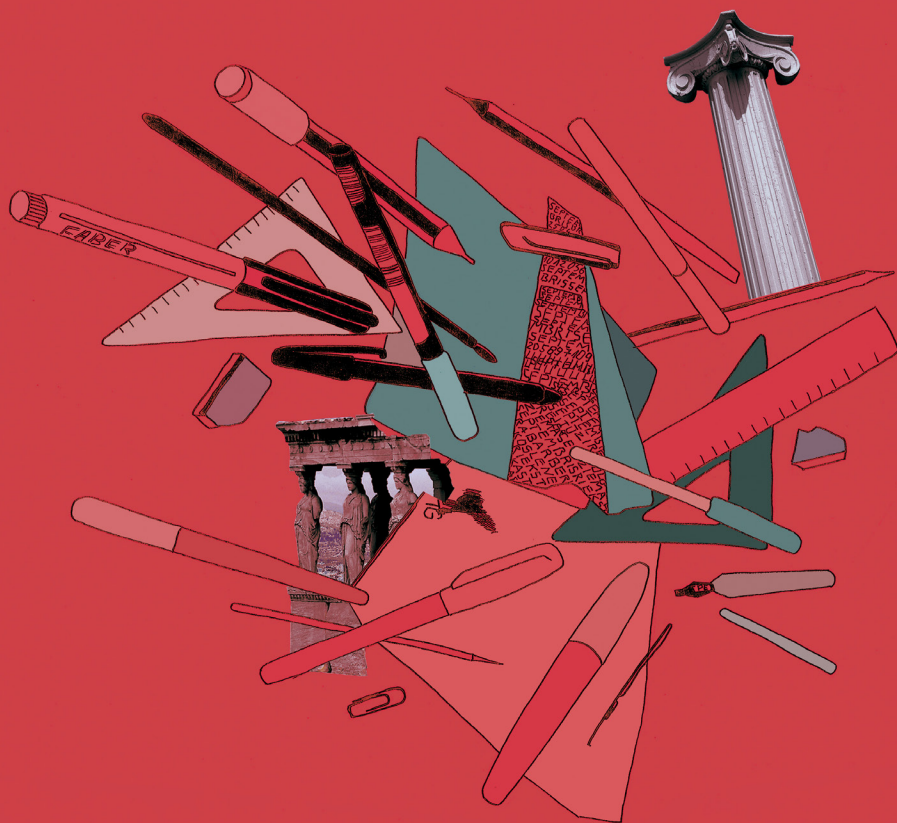

Latvijas
Mākslas akadēmijas

IX MAĢISTRANTU ZINĀTNISKĀ KONFERENCE

Referātu tēzes

2020. gada 4. decembrī

Norises vieta
Latvijas Mākslas akadēmija
Rīgā, Kalpaka bulvārī 13
www.lma.lv

Referenti: Latvijas Mākslas akadēmijas Maģistrantūras
programmas studenti

Sekciju vadītāji: Latvijas Mākslas akadēmijas Doktorantūras
programmas studenti

Konferenci organizē: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas
zinātnes nodaļas Mākslas vēstures un teorijas katedra
Katedras vadītāja: prof., Dr. art. Silvija Grosa
Izglītības metodiķe: Bc. art. Laurance Rozentāle

Referātu tēžu sastādītāja: Laurance Rozentāle
Dizains: Annija Grosa

ISBN 978-9934-541-56-8

IX MAĢISTRANTU ZINĀTNISKĀ KONFERENCE

Referātu tēzes

IX Maģistrantu konferences programma:

2020. gada 4. decembrī
Latvijas Mākslas akadēmija

9:45 – 10:00 - dalībnieku reģistrēšanās

10.00–10.15 Konferences atklāšana:

Ievadvārdi Dr. art., prof. Silvija Grosa, Dr. art. prof. Andris Teikmanis

1. SEKCIJA Mūsdienu vizuālās mākslas interpretācijas problēmas
(vada – Mg. art. Iveta Feldmane)

10:15 – 10:35 Baiba Nurža

“Valda Villeruša grāmatu māksla un viņa ieguldījums Latvijas grāmatniecības
nozārē: pozicionēšanas problemātika.”

10:35 – 10:55 Anna Emsiņa

“Radošo profesiju pārstāvju portreti Māras Brašmanes fotogrāfijās.”

10:55-11:15 Inta Liepa

“Barbaras Gailles glezniecības paradigma Latvijas mūsdienu mākslas kopainā.”

11:15 – 11:35 Pārtraukums

2. SEKCIJA Vizuālās mākslas un dizaina dokumentēšanas aspekti
(vada – Mg. art. Anete Ulmane)

11:35 – 11:55 Māra Lāss

“Ieskats interpretācijas un jaunatklājumu problēmās Kārļa Zāles ģipšu atribūcijā
LNMM palīgkrājumā.”

11:55 – 12:15 Dārta Dīriņa

“Dizaina mantojuma dokumentēšana. Informācijas iegūšanas problemātika rūpnīcu
“Straume” un “Staburadze” vizuālo identitāšu analīzē.”

12:15 – 12:35 Ruta Klimaševska

“Jūrmalas pilsētas mūsdienu kultūrvides aspekti.”

12:35 – 12:55 Pārtraukums

3. SEKCIJA Laikmetīgās mākslas un mākslas teorijas jautājumi
(vada – Mg. art. Līna Birzaka-Priekule)

12:55 – 13:15 Elza Medne

“Vizuālās mākslas izstāžu transformācija globālās pandēmijas ietekmē.”

13:15 – 13:35 Diāna Mikāne

“No skaistā un cildenā pie pievilcīgā, ākstīgā un interesantā.”

13:35 – 13:55 Alise Stopiņa

“Dabas aizsardzības jautājumu aktualitāte Latvijas laikmetīgajā mākslā.”

4. 14:10 - 15.40 SEMINĀRS – DISKUSIJA Autortiesību un plaģiātisma problēma
zinātniskajos darbos.(Vada prof., Dr. art. S. Grosa)

Dr. habil. art., emeritus prof. Dr. art. E.Kļaviņš;
piedalās prof., Dr. art. Andris Teikmanis, doc., Mg. art. Aiga Dzalbe, Mg. iur., Jānis
Meija, RSU maģistrantūras programmas “Komunikācijas un mediju studijas” vadītāja,
asoc. prof., Dr. philol. Ilva Skulte, Dr. art. Daina Lāce.

Konferences noslēgums

Maģistra darba tēma: Rūpnīcu
vizuālās identitātes. Rūpnīcu “Strau-
me”, “Dzintars” un “Staburadze”
piemēri

Maģistra darba vadītāja: doc.,
Mg. art. Helēna Demakova

DIZAINA MANTOJUMA DOKUMENTĒŠANA. INFORMĀCIJAS IEGŪŠANAS PROBLEMĀTIKA RŪPNĪCU “STRAUME” UN “STABURADZE” VIZUĀLO IDENTITĀŠU ANALĪZĒ

Referātā tiks ieskicēti vizuālās identitātes aspektu un aplūkošanas iespējas 20. gs. otrās puses kontekstā saistībā ar divām no maģistra darbā aplūkotajām rūpnīcām – “Straume” un “Staburadze”. Par pamatu vizuālās identitātes vēsturiskās attīstības aplūkošanai ņemts amerikāņu dizaina pētnieka Filipa Mega (*Philip B. Meggs*) vēsturiskais pārskats par grafikas dizaina attīstību pagājušajā gadsimtā “Grafikas dizaina vēsture” (*A History of Graphic Design*). Latvijas situācijas analīzei, savukārt, izmantots mākslas vēsturnieces Ramonas Umblijas pētījums par lietišķo grafiku 20. gs. 60. gados, kā arī Laumas Lancenieces bakalaura darbs “Saldumu rūpnīcas Laima produkcijas grafiskā dizaina vēsture 1925-1940”.

Latvijas dizaina mantojuma dokumentēšanā būtiska ir dizaineru – senioru loma, izmantojot tiešās personiskās intervijas respondenta dzīvesvietā un telefon-intervijas. Līdzīga pieeja realizēta arī citviet pasaulē, piemēram, Eilēna Kvana (*Aileen Kwun*) pētījumā – grāmatā “Divdesmit virs astoņdesmit” (*20 Over 80*), kurā dokumentētas sarunas ar pasaules kontekstā nozīmīgiem dizaineriem, kuru vecums intervijas laikā pārsniedz 80 gadu sliekšni. Maģistra darba ietvaros pavasarī realizēta intervija ar “Straumes” galveno dizaineru Mintautu Kārli Lāci (1933), iegūstot ne vien

vērtīgu informāciju, bet arī iepriekš npublicētu skiču materiālu, kas pašlaik ir nodots Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja arhīvā.

Intervijas ar dizaineriem ļauj pielietot arī biogrāfisko metodi, analizējot attiecības starp individuālajām dzīvē, sociālajām struktūrām un vēsturiskajiem procesiem, vienlaikus pētot arī pašus dzīvesstāstus un stāstīšanu kā tādu. Tajā pašā laikā šādu interviju veikšana ar senioriem iezīmē arī zināmu problemātiku – piemēram, neuzticēšanos intervētājam, faktuālu kļūdu iespējamību, nevēlēšanos pārcilāt sāpīgas atmiņas, kas ietekmē informācijas ticamību un līdz ar to arī gala rezultātu.

Atslēgvārdi: vizuālā identitāte, grafikas dizains, rūpnīcas

Maģistra darba tēma: Ieskats Māras
Brašmanes biogrāfijā un daiļradē
1960.–1990. gados

Maģistra darba vadītāja:
doc. Mg. art. Inta Pujāte

RADOŠO PROFESIJU PĀRSTĀVJU PORTRETI MĀRAS BRAŠMANES FOTOGRĀFIJĀS

Referāta tēma saistīta ar maģistra darba "Ieskats Māras Brašmanes biogrāfijā un daiļradē 1960.–1990. gados" izstrādi, kura mērķis ir izvērtēt fotogrāfes radošo pienesumu un tā nozīmi Latvijas mākslas kopainā. Referāta tēmas izvēle balstīta pašreizējā maģistra darba izstrādes posmā, kurā autore ir iesākusi pētīt Brašmanes sniegumu portreta žanrā, veicot fotogrāfiju formālo analīzi un atsevišķus salīdzinājumus ar citu fotogrāfu atšķirīgā manierē uzņemtiem to pašu profesiju pārstāvju portretiem.

Māra Brašmane ir viena no nozīmīgākajām personībām, kura ne tikai dokumentējusi Latviju padomju periodā 20. gadsimta otrajā pusē, bet arī iemūžinājusi savu laikabiedru portretus – alternatīvās kultūras pārstāvjus jeb tolaik topošo kultūras eliti – māksliniekus, dzejniekus, komponistus, restauratorus u.c. Šīs fotogrāfijas, kuras tajā laikā netika pietiekami novērtētas un neiekļāvās valdošo estētisko tradīciju ietvaros, tika glabātas personīgajā arhīvā un kļuva zināmas plašākai sabiedrībai vienīgi 21. gadsimta sākumā.

Brašmanes profesionālais devums un dzīve līdz pašreizējam laikam nav tikusi pietiekami plaši aplūkota pētnieciskās apcerēs. Līdz šim viņas daiļradei veltītie avoti piedāvā tikai fotogrāfes radošo biogrāfiju vai nepilnīgu fotogrāfiju analīzi un inter-

pretāciju. Viņas darbi, kuri guvuši ievērību izstādēs un ir publicēti teorētiskos izdevumos, katalogos, 20. gadsimta norišu apskatos, apliecina Brašmanes daiļrades nozīmi un parāda to kā neatņemamu kopējās mākslas telpas sastāvdaļu.

Visus portretus vieno kāda galvenā kopīgā pazīme – modeļi ir fotogrāfei pazīstami draugi un kolēģi. Savā radošajā procesā Brašmane vienmēr vadījies pēc principa, lai modeļi viņas portretos justos ērti un atbrīvoti, piemeklējot attiecīgu vidi atbilstošu modeļu vēlmēm, vai retākos gadījumos – nākot klajā ar savu iniciatīvu jeb ideju par, viņasprāt, interesantāku fonu.

Atslēgvārdi: fotogrāfija Latvijā, Māra Brašmane, 20. gadsimts, portreti

Maģistra darba tēma: Jūrmalas
vēsturiskās arhitektūras (līdz 1940.
gadam) un mūsdienu kultūrvides
aspekti

Maģistra darba vadītājs:
doc. Mg. art. Rihards Pētersons

dialogs starp Jūrmalas vēsturisko vidi un mūsdienu pilsētvidi, kas neizbēgami ietekmē
jūrmalnieka dzīves izjūtu.

Atslēgvārdi: kultūrvide, kultūrvēsturiskais mantojums, vēsturiskā Jūrmalas arhitek-
tūra, funkcionālā mūsdienu arhitektūra

JŪRMALAS PILSĒTAS MŪSDIENU KULTŪRVIDES ASPEKTI

Autore pievēršas vēsturiskā Jūrmalas pilsētas tēla saglabāšanas problemā-
tikai un mūsdienu pilsētvides akcentiem, ko rada jaunbūvju integrēšana vēsturiskās
arhitektūras piesātinātajā pilsētvidē. Šie procesi neveicina Jūrmalas kā kūrortpilsētas
identitātes atpazīstamību vēsturiskās arhitektūras mantojuma kontekstā.

Maģistra darba tēmas ietvaros tiek analizēts Jūrmalas mūsdienu un kultūrvēs-
turiskās arhitektūras vides dialogs. Referātā autore aplūko nozīmīgu vēsturisku
koka arhitektūras ēku, kuru projektējis arhitekts Eižens Laube (1880-1967), Dubultu
ģimnāziju, kas dibināta 1909. gadā. Šobrīd jaunajā Dubultu kultūras kvartālā Eižena
Laubes projektētā ģimnāzijas ēka gaida savu restaurāciju, iezīmējot mēģinājumu
radīt jaunu, mūsdienīgu un funkcionālu kultūrvides telpu, kurā iekļautos arī Mākslas
un Mūzikas skolas un Jūrmalas bibliotēka, tādējādi nodrošinot veiksmīgu kopainu ar
kultūras kvartālā kontrastējošu akcentu.

Autore analizē arī citus kultūrvides aspektus un mūsdienu Jūrmalas pilsētas
attīstības tendences, kuru sekmīgai virzībai nepieciešams vecās apbūves sagla-
bāšanas problēmu risinājums, sabiedrības līdzdalības procesu un ieinteresētības
veicināšana. Labs piemērs ir Mākslas stacija Dubulti, kas realizē laikmetīgās mākslas
pietuvināšanu sabiedrībai, izmantojot sabiedrisku, funkcijai atbilstoši izmantojamu
dzelzceļa stacijas ēku. Referātā meklētas atbildes uz jautājumiem par to, kā veidojas

Maģistra darba tēma: Kārļa Zāles
(1888–1942) ģipši LNMM
palīgkrājumā

Maģistra darba vadītāja:
asoc. prof., Dr. art. Laila Bremša

IESKATS INTERPRETĀCIJAS UN JAUNATKLĀJUMU PROBLĒMĀS KĀRĻA ZĀLES ĢIPŠU ATRIBŪCIJĀ LNMM PALĪGKRĀJUMĀ

Muzeju kolekcijām ir svarīga loma pētniecībā, un otrādi, pētnieks nereti ir tas, kurš spēj kontekstualizēt vai jaunatklāt mākslas vērtības, autorus un tēmu lokus, kas kļuvuši šķietami neaktuāli vai uzskatāmi tikai par avotu/lietisko priekšmetu kopumu nākamajām paaudzēm. Muzeju radītie krājuma veidošanas kritēriji un krājuma politika nosaka to, kas no materiālās vides tiek muzealizēts, kam tiek piešķirta muzejiskā vērtība, kas tiek atstāts aizmirstībai un bojā ejai. Muzeju pasaulē vārds “interpretācija” saprotams kā artefakta, tā nozīmes, laika un konteksta izskaidrošana, tādēļ ir vērts domāt par veidiem, kā muzeji interpretē sava krājuma priekšmetus. Kārļa Zāles gadījumā interese ir par konkrētajiem priekšmetiem krājumā, nevis par visiem LNMM palīgkrājumā esošajiem mākslas darbiem, kā daļu no LNMM krājumu veseluma.

Lai apzinātu līdz šim maz zināmo Zāles mākslas priekšmetu aktualitāti attiecībā uz mākslinieka radošo darbu, nepieciešams noteikt LNMM palīgkrājumā esošo ģipšu fragmentu māksliniecisko kvalitāšu diapazonu, veikt mērījumus, foto-fiksāciju un klasifikāciju. Tie ir 201 veidojumi un lējumi ģipsī, kas saistāmi ar Kārļa Zāles radošo darbību 20.–30. gados. Priekšmeti kopš 1988. gada atradušies LNMM pārvaldībā, tomēr rūpīgu izpēti vai uzmanību nav izpelnījušies. Kāpēc ievērojamā latviešu monumentālista šķietami nenozīmīgie ģipša priekšmeti palikuši neintegrēti mākslinieka radošā darba apskatos? Šo un citu apstākļu izklāstam paredzēts pievērsties

referātā. Tajā tiks sniegts ieskats trīs konkrētu Kārļa Zāles mākslas priekšmetu grupu atribūcijas situācijās un to analīzē, atsedzot aktuālus pētniecības jautājumus, kas tieši skar muzeju krājumos esošās mākslas vērtības un to pārizvērtēšanu mūsdienu pieejamās informācijas un priekšstatu aspektā.

Trīs izvēlētie piemēri sniegs detalizētāku ieskatu apstākļu kopumā, kas atspoguļo dažādu projektu un māksliniecisكو uzdevumu attīstības gaitu kādā no tēlnieka darba fāzēm. Māksliniecisكو kvalitāšu diapazons artefaktiem ir nevienmērīgs, tādēļ jāpievēršas arī materiālu izvēles specifikai konkrēto piemēru realizācijas procesā.

Atslēgvārdi: Kārlis Zāle, tēlniecība, ģipsis, LNMM, muzeju krājuma loma pētniecībā

Maģistra darba tēma:
Barbaras Gailes glezniecība

Maģistra darba vadītāja:
doc. Mg. art. Helēna Demakova

BARBARAS GAILES GLEZNICĪBAS PARADIGMA LATVIJAS MŪSDIENU MĀKSLAS KOPAINĀ

Barbaras Gailes daiļrade Latvijas mākslas kontekstā ir savrupa un viņas glezniecības pilnvērtīgs vērtējums latviešu mākslas vēsturē vēl nav sniegts. Māksliniece kopš 90. gadu beigām dzīvo Parīzē un regulāri piedalās izstādēs gan Francijā, gan Latvijā. Referātā autore analizē Barbaras Gailes glezniecisko rokrakstu, viņas savdabīgo devumu abstraktās un monohromās glezniecības laukā, sākot no mākslinieces pirmās personalizstādes 1993. gadā. Īsi tiek apskatīta abstraktās glezniecības tradīcija un aktualitāte starptautiskajā mākslas vidē un Latvijā. Saziņā ar Barbaru Gaili, referātā atklāti viņu iedvesmojošie mākslinieki, (piemēram, Marks Rotko (*Mark Rothko*), Volfgangs Leibs (*Wolfgang Laib*), Fēlikss Gonzales-Torres (*Félix González-Torres*) u.c.). Mākslinieces radošā evolūcija vislabāk atklājas caur viņas izstādēm galerijās, muzejos un pat brīvdabas publiskajā telpā, kuros gūti ievērojami panākumi, piemēram, *Grand Prix* par monohromu gleznojumu Pedvāles muižas drupās 1997. gada Sorosa Mūsdienu-mākslas centra gadskārtējā izstādē. Referātā īsumā apskatītas mākslinieces personalizstādes Rīgā.

Tēmas kontekstā analizēti Barbaras Gailes personalizstāžu un grupu izstāžu katalogi, recenzijas, apraksti un intervijas presē, izmantotas sarunas ar mākslinieci klātienē un sarakste. Referente iepazīsinies ar mākslinieces darbiem LNNM krājumā, galeriju kolekcijās un privātkolekcijās.

Pētījumā izmantotas dažādas mākslas zinātnes metodes.

Barbaras Gailes raksturīgā smalkā balansēšana starp minimālismu un konceptuālismu abstrakcionisma labilajās robežās ir ļoti individuāla mākslinieciska rokraksta iezīme, kas dod plašas iespējas interpretāciju daudzveidībai. Īpašas uzmanības vērti ir darba nosaukumi, kas dod skatītājam ievirzi, kurp vērst domu plūdumu, no vienas puses ierobežojot, no otras, konkretizējot interpretācijas iespējas.

Atslēgas vārdi: Latvijas mūsdienu māksla, abstrakcionisms, minimālisms, monohromā glezniecība, monohromā glezniecība

Maģistra darba tēma: Vizuālās
mākslas izstāžu formas un satura
transformācija virtuālajā vidē

Maģistra darba vadītājs:
asoc. prof., Dr. art. Raits Šmits

VIZUĀLĀS MĀKSLAS IZSTĀŽU TRANSFORMĀCIJA GLOBĀLĀS PANDĒMIJAS IETEKMĒ

Pamatojoties uz globālās pandēmijas radītajām pārmaiņām, kas būtiski ietekmē un maina ne tikai cilvēku ikdienas dzīvi, bet pieprasa arī kultūras norišu transformāciju un pielāgošanos attālinātajam laikmetam, autore konferencē dalīsies ar apkopotu informāciju par aktuālajām pārmaiņām vizuālās mākslas izstāžu veidošanā virtuālajā vidē Covid-19 radīto ierobežojumu dēļ, kas vēlāk tiks papildināta un iekļauta maģistra darba "Vizuālās mākslas izstāžu formas un satura transformācija virtuālajā vidē" pētījumā. Temata ietvaros autore analizē mākslas institūciju dažādos pielāgošanās veidus un izstāžu veidošanas specifiku globālās pandēmijas apstākļos, īpaši pievēršoties gan mākslinieku, gan kuratoru māksliniecisko ideju pielāgošanai dažādajām izstāžu formām.

Lai gūtu iespējami plašāku priekšstatu par pandēmijas ieviestajām pārmaiņām izstāžu veidošanā virtuālajā vidē, temata ietvaros tiek apkopota informācija no aktuālajiem (sākot no š. g. marta) pētījumiem, rakstiem un citiem avotiem par vizuālās mākslas norisēm gan Latvijā, gan citur pasaulē. Būtisks informācijas avots ir arī daļēji strukturētas intervijas ar virtuālo izstāžu veidošanā iesaistītajiem nozares profesionāļiem, noskaidrojot ar kādām grūtībām, izaicinājumiem, tehniskām un idejiskām izmaiņām saskaras mākslinieki un kuratori, veidojot izstādi pandēmijas apstākļos virtuālajā vidē.

Līdz šim apkopotā informācija liecina, ka Covid-19 izraisīto pārmaiņu dēļ no ierastās reālās telpas uz virtuālo vidi vismaz uz neilgu laiku transformējusies liela daļa mākslas muzeju, galeriju un citu mākslas institūciju darbība visā pasaulē. Tomēr izpratne par virtuālās izstādes formu un tās realizāciju ir ļoti dažāda, sākot no reālās vides izstādes bilžu vai video ievietošanas institūcijas mājaslapā, izstādei atsevišķi radītas mājaslapas izveidošanas, līdz pat multimedijālam, trīsdimensiju virtuālā telpā radītam projektam. Virtuālā vide nozīmē arī virkni jaunu izaicinājumu: cita veida telpisko domāšanu, pielāgošanos plašākai auditorijai, informācijas tehnoloģiju profesionāļu iesaisti, centienus noturēt skatītāja uzmanību jau tā piesātinātajā informācijas gūzmā, kā arī izpratni, kā izstādīt mākslas darbu atkarībā no tā veida – ja fotogrāfijas vai video darba gadījumā virtuālā vide nereti ir veiksmes stāsts, kā ir ar gleznām?

Līdztekus citiem globālās pandēmijas laikā īstenotajiem virtuālo izstāžu piemēriem pasaulē, konferences laikā caur kuratores un mākslinieku paustajām atziņām tiks padziļināti apskatīti lokālais fonda "Mākslai vajag telpu" īstenotās virtuālās izstādes "Atstatuvums" piemērs.

Atslēgvārdi: virtuālās izstādes, globālā pandēmija, izstāžu transformācija

Maģistra darba tēma: Jaunas
estētikas kategorijas un to lietojums
mākslas interpretācijā

Maģistra darba vadītājs:
prof., Dr. phil. Jānis Taurens

NO SKAISTĀ UN CILDENĀ PIE PIEVILCĪGĀ, ĀKSTĪGĀ UN INTERESANTĀ

Vēsturiski skaistā un cildenā noteiksmes ir kļuvušas par galvenajām kategorijām estētikas tradīcijā. Laika gaitā māksla mainās, pārveidojas arī pieeja estētikas kategorijām. Apzinātas antīkajā kultūrā, pārdomātas 18. gadsimtā, kad estētika izveidojās par patstāvīgu filozofijas nozari, skaistā un cildenā kategorijas joprojām turpina aktualizēties mūsdienu diskusijās. Vai tradicionālās kategorijas nav sevi izsmēlušas mūsdienu mākslas pasaulē? Vai mums noderētu jauni rīki estētikas nozarē? Viens risinājums varētu būt no jauna mēģināt pārdomāt tradicionālās kategorijas, cits ceļš būtu priekšplānā izvirzīt jaunus jēdzienus.

Savā pētījumā pievērsīšos amerikāņu kultūras teorētiķes Siannas Najas (*Si-anne Ngai*, 1971) darbam „Mūsu estētikas kategorijas” (*Our Aesthetic Categories*, 2010), kurā autore meklē jaunas estētikas noteiksmes. Naja izceļ gaismā un raksturo trīs kategorijas: pievilcīgs (*cute*), ākstīgs (*zany*) un interesants (*interesting*). Pētījuma mērķis ir izpētīt Najas piedāvātās estētikas kategorijas un to lietojumu mākslas analīzē, aplūkojot atbilstīgus piemērus.

Naja mākslu plašā nozīmē skata kā autonomu veidojumu, kas reizē ir cieši saistīts ar sabiedrības ikdienas dzīvi. Domājot par mākslu vēlīnā kapitālisma kultūras kontekstā, kurā mākslas darbs pietuvojas precei, Naja nepiešķir mākslai kādu īpašu privilēģētu lomu ārpus sabiedrības norisēm, bet redz to cieši saistītu ar patērējošās sabiedrības dzīves ritējumu. Mūsdienu sabiedrību un tās estētiskos spriedumus daudz

precīzāk varētu raksturot šķietami mazsvarīgās un nenozīmīgās pievilcīgā, ākstīgā un interesantā kategorijas, kas (atšķirībā no skaistā un cildenā) neraksturo spēcīgus un nozīmīgus estētiskus pārdzīvojumus, bet vairāk tuvojas ikdienas pieredzēm, ko caurstrāvo tādi procesi kā ražošana, patērēšana un preču aprīte.

Jaunās estētikas kategorijas izaicina ar savu neviennozīmīgumu vai pat pretrunīgumu. Tās reizē ir objektīvas un subjektīvas, aprakstošas un vērtējošas, konceptuālas un jutekliskas. *Ākstīgā* kategorija tiek skaidrota performativitātes kontekstā, kurā ir svarīgs emocionālais un ķermeniskais un kurā tiek sarežģīts spēlēšanas un strādāšanas nošķīrums. *Pievilcīgais* piesaista kā patērējams, šķietami drošais, tomēr reizē tas var būt arī agresīvs, piesaistot un nelaižot vaļā. *Interesantais* nodrošina saziņu un rekursīvu informācijas apriti un apmaiņu, ko var raksturot gan kā atsvešinātu, gan informatīvu.

Atslēgvārdi: estētikas kategorijas, pievilcīgais, interesantais, ākstīgais, skaistais, cildenais

Maģistra darba tēma:
Valda Villeruša devums
Latvijas kultūrā

Maģistra darba vadītāja:
Dr. art. Stella Pelše

VALDA VILLERUŠA GRĀMATU MĀKSLA UN VIŅA IEGULDĪJUMS LATVIJAS GRĀMATNIECĪBAS NOZARĒ: POZICIONĒŠANAS PROBLEMĀTIKA

Viens no nozīmīgākajiem un ražīgākajiem grāmatu māksliniekiem un grāmatniecības mākslas vēstures pārzinātājiem un popularizētājiem pēdējo sešdesmit gadu laikā ir Valdis Villerušs.

Kopš 1965. gada, kad iznāca Villeruša pirmā mākslinieciski iekārtotā grāmata, ir aizritējuši 55 gadi, un vairāk nekā 250 izdevumi ieguvuši ārējo veidolu ar viņa palīdzību. Politisko un ekonomisko sistēmu maiņu apstākļos šajā laikā transformējusies arī grāmatniecības joma – sākot ar māksliniecisko redaktoru nozīmi dizaina procesā un materiālās bāzes ierobežotību, līdz mākslinieku radošai brīvībai (tās relativitāti definē pasūtītāja lomas nozīmīguma pieaugums), kas attīstījusies jau citā informācijas un tehnoloģiju iespēju pasaulē. Tik dažādos apstākļos Villerušam izdevies veiksmīgi personalizēt ievērojamu skaitu izdevumu, kas guvuši atzinību gan savulaik ļoti plašajā Vissavienības "Grāmatu mākslas" izstādē, gan šobrīd Latvijā vienīgajā šīs nozares konkursā "Zelta ābele" (pastāv no 1993. gada).

Grāmatu mākslinieciskā iekārtošana – neatkarīgi no tā, vai tas ir iesējums vai brošēts izdevums – ietver ne vien darbu pie redzamās daļas, t.i., vāka noformējuma un atbilstošu ilustrāciju, vinješu, titulu izvēli vai sagatavošanu, titullapas izveidi, bet arī aplēptāko – bet ne mazāk nozīmīgo daļu – tipogrāfiku. Taču vēl būtiskāks grāmatu

mākslinieka uzdevums ir realizēt satura un formas vienotību, kas iespējama jutīgā teksta un tā autora izpratnē.

Referāta autore piedāvā ielūkoties atzītākajos Valda Villeruša darbos grāmatniecības jomā – grāmatu grafikā un dizainā. Aplūkojamā tēma ir daļa no plānotā maģistra darba, kurā tiks skatīta arī mākslinieka stājgrafika.

Konferencē pieteiktā tēma atspoguļo arī topošā zinātniskā darba vienu no problēmām – izvēsta pētījuma trūkumu par grāmatniecības nozari periodā kopš Otrā pasaules kara līdz mūsdienām. Tas nepietiekami izpētītā konteksta dēļ apgrūtina mākslinieka Valda Villeruša veikuma interpretāciju. Analogiska situācija novērojama arī ar izstāžu dzīves notikumu konsekventas fiksācijas trūkumu un visaptverošu – hronoloģisku vai tematisku – grāmatu mākslas aktualitātes izvērtējumu.

Atslēgvārdi: Valdis Villerušs, grāmatniecība, grāmatu māksla, grafika.

Maģistra darba tēma: Dabas
aizsardzības tematikas un vides
māksla Latvijā

Maģistra darba vadītāja:
doc. Mg. art. Aiga Dzalbe

DABAS AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMU AKTUALITĀTE LATVIJAS LAIKMETĪGAJĀ MĀKSLĀ

Ekoloģija un dabas aizsardzības tematika mākslas darbos un izstādēs kļūst arvien aktuālākas. Jau kopš 1970. gadiem vides māksla un ekoloģijas tematika kļuva par vienu no starptautiskās laikmetīgās mākslas būtiskajām tēmām, attēlota instalācijās, performancēs, zemes mākslas darbos, fotogrāfijās u.c. (svarīgs pirmsākums bija "Blue Marble" – Zemes fotouzņēmums no "Apollo 17" 1972. gadā; Latvijas mērogā, iespējams, vienlīdz izšķirošs brīdis bija Staburaga appludināšana 1966. gadā – hidroelektrostacijas izveides rezultātā izvirzītais dabas un kultūras vērtību aizsardzības jautājums). Vismaz 50 gadu ilga periods ir ievērojami mainījis šīs tematikas atspoguļojumu mākslā, tajā arvien vairāk izmantojot tehnoloģijas, zinātniskās inovācijas un bioloģiskus materiālus, kas labi atklājas, piemēram, mākslinieka Taija Birstekera (*Thijs Biersteker*) daiļradē.

Mūsu modernajā pasaulē dabas aizsardzības ir kļuvusi par nepieciešamību un tās aktualitāte ir skaidri redzama ne tikai mūsu satraucošajās klimata pārmaiņās – plūdi, vētras, temperatūras straujā celšanās (Latvijas statistikā novērota mūsdienas (1981.-2010.) minimālās gaisa temperatūras izmaiņa par 1,5 – 2,5 grādiem, salīdzinot ar klimatiskās references periodu (1961.-1990.) (*Z. Avotniece, S. Aņiskeviča, E. Maļinovskis, "Klimata pārmaiņu scenāriji Latvijai", 2017., 66.lpp.*)). Kaut arī dabas aizsardzības tēma ir aktuāla Latvijas mākslā, Latvijas mākslas vēsturē iztrūkst dabas aizsardzības tematikas mākslas apkopumu un zinātnisku pētījumu. Mākslas

sasaistīšanu ar zinātnisko darbību kā ieguvumu skata, piemēram, Andrejs Brauns savā darbā "Māksla un Ekoloģija tagad". Autors izceļ mākslas īpašās spējas uzrunāt, iesaistīt un aizkustināt plašāku sabiedrības daļu noteiktā veidā, kādā zinātne reti ir spējīga. Viņš uzsver, ka māksla ne tikai rada personīgu un emocionālu saikni ar atbilstošo tematiku, bet arī rosina diskusijas, pārdomas, rada jaunas idejas un metodes, ietekmējot reālas un ilgstošas pārmaiņas. Mākslas un zinātnes auglīgu sadarbību apliecina Latvijā organizētais festivāls "Ekodati".

Kontekstuāli analizējot Latvijas un pasaules mākslas vēsturi saistībā ar dabas aizsardzības tematiku, referentes pētījumā iekļaujas šī gada Latvijas laikmetīgās mākslas pasākumu klāsts, kur skaidri redzams, cik šīs tematikas aktualitāte - RIBOCA2, Pedvāles mākslas parks, Mākslas un zinātnes festivāls "Ekodati", Latvijas Nacionālā teātra pastaiga "Mežš", Andra Eglīša un domubiedru izstāde "Savvaļa", Ilzes Apines un Lienas Knētas izstāde "Laika pēdas/atvērts sarunai", Haralda Gerta Lācplēša instalācija Rīgas kanālā u.c. Referātā tiks aplūkotas vairākas norises, kas saistītas ar dabas aizsardzības tematiku, īsi salīdzinot tās ar starptautiskajām aktualitātēm – "Cape Farewell (*Farvelas rags*)" projektu, Storm King mākslas centru, šī gada Taija Birstekera instalācija "Nokalst (*Wither*)", u.c.

Atslēgvārdi: dabas aizsardzība, klimata izmaiņas, ekoloģija, laikmetīgā māksla

